

Museumsudredningen set i et bevarings (-center Øst) perspektiv

Camilla Bastholm og Simon Botfeldt, Bevaringscenter Øst

Den endelige museumsudredning fra Kulturarvsstyrelsen (KUAS) er kommet. Afsnittet om bevaring er der blandt bevaringscentre delte meninger om. Ud fra Bevaringscenter Øst's perspektiv er udredningens største problem, at den ikke tager fat, der hvor problemet virkelig er: De ulige vilkår museerne i Danmark har for bevaring af kulturarven.

Kulturarvsstyrelsen har d. 12. april 2011 afleveret sin ”Udredning om fremtidens museumslandskab” til Kulturministeren. Selvom rapporten er udarbejdet for at styrke museerne overfor fremtidens udfordringer, er den, set ud fra et bevaringsperspektiv tynd og useriøs. Således udgør afsnittet om bevaring én side ud af udredningens 53 sider til trods for, at ”pligt til bevaring” er én af de 5 søjler i museumsloven. Indholdet er der blandt bevaringscentre delte meninger om. Set fra Bevaringscenter Øst nedtoner rapporten dog bevaring til udelukkende at omhandle en præventiv indsats med gode opbevaringsforhold i form af fællesmagasiner. Den tager på ingen måder stilling til de bevaringsmæssige udfordringer museerne står overfor – der ikke kan løses af at låse museumsgenstande inde på et magasin. Udredningens største problem er dog, at den ikke tager fat, der hvor problemet virkelig er: De ulige vilkår de statsanerkendte kulturhistoriske museer har for bevaring af den danske kulturarv.

Tilskud skaber ulige vilkår for museer

Frem for at ansætte egen konservator og drive et dyrt konserveringsværksted, anvender mange statsanerkendte kulturhistoriske museer et bevaringscenter til konservering og rådgivning om bevaring. I Danmark findes 6 bevaringscentre, der servicere statsanerkendte kulturhistoriske museer. Bevaringscentre udspringer alle af konserveringsværksteder, der blev etableret med støtte fra de gamle amter. Danmarks første bevaringscenter, Museernes Bevaringscenter i Skive, så dagens lys i 1972, herefter fulgte Center for Bevaring af Kulturarv i Vejle (1975), Konserveringscenter Vest i Ølgod (1979), Bevaringscenter Nordjylland i Vodskov (1991), Bevaringscenter Øst i Køge (1997)

og Bevaringscenter Næstved (1998). Amternes økonomiske støtte til bevaringscentre var frivillig. Tilskuddene afhang af den førte kulturpolitik i amtet og var meget ulige fordelt på landsplan. Nordjyllands Amt, Ribe Amt, Viborg Amt og Vejle Amt støttede deres bevaringscentre med pæne midler til bevaring. På Fyn og i Vestsjælland gav amterne bevaringsmidler direkte til museerne. I Syd- og Midsjælland gav amterne et mindre driftstilskud til bevaringscentre, mens man i Frederiksborg Amt slet ikke gav driftsmidler til bevaringscentre. Bevaringscentrenes ulige tilskud skyldtes ikke kun amternes vilje til bevaring af kulturarv, men også centrenes tidspunkt for etablering. De sidst tilkomne centre har således kun haft kort tid til at skabe et godt økonomisk fundament, før amterne blev nedlagt i 2007. Fra 2007-2011 overtog staten udbetalingen af bevaringscentrenes driftstilskud i en overgangsordning, indtil museumsudredningen var færdiggjort.

Bevaringscentrenes driftstilskud er upåagtet en meget stor hjælp til de statsanerkendte kulturhistoriske museer, da de tilbydes en reduceret timepris eller helt gratis ydelser. Museerne har derfor bedre muligheder for at efterleve lovens krav om bevaring, hvis de er geografisk placeret, i en egn, der udløser et driftstilskud til et bevaringscenter. Ved amternes nedlæggelse i 2007 bliver centrene stillet i udsigt, at der med museumsudredningen i 2011, vil ske en omfordeling eller opnormering af tilskuddene. Tilskuddene skal udlignes på landsbasis, så bevaringen af Danmarks kulturarv ikke længere afhænger af, hvor i landet den befinder sig. Bevaringscentre arbejder for en decideret statsanerkendelse med et samlet nationalt bevarings-

væsen for de statsanerkendte museer i Danmark. Dette vil ikke kun ligestille museumslovens søjle: ”Bevaring” med de øvrige 4 søjler: ”Indsamling, registrering, forskning og formidling”, det vil også give de statsanerkendte museer lige vilkår for bevaring af deres samlinger uanset, hvor i landet de befinder sig. På landsplan får bevaringscentre ca. 12,5 mio. i tilskud, så det er jo i realiteten en meget billig ordning. Men tilskuddene er meget skævt fordelt. Østdanmark repræsenteret ved Bevaringscenter Næstved og Bevaringscenter Øst får tilsammen ca. 800.000 kr. og servicerer 25 statsanerkendte kulturhistoriske museer på Sjælland. Heraf får Bevaringscenter Øst landets mindste tilskud på knap 250.000 kr., mens det har det største antal andelshavere med 18 statsanerkendte kulturhistoriske museer. De resterende 11,7 mio. kr. tilfalder 4 bevaringscentre i Jylland, der tilsammen servicerer ca. 35 statsanerkendte kulturhistoriske museer. De statsanerkendte kulturhistoriske museers størrelse og behov for bevaring er naturligvis forskellig. Men uanset om de kulturhistoriske museers samlinger ikke kan sammenlignes direkte, så giver ovenstående tal et godt fingerpeg om den skævvridning, der eksisterer på landsplan med hensyn til museernes vilkår for bevaring.

Intet nyt i udredningen – de ulige vilkår mellem Øst og Vestdanmark fastfryses

Nu skriver vi 2011, og museumsudredningen er kommet. Den statsanerkendelse eller omfordeling af statens tilskud, bevaringscentrene var stillet i udsigt, er desværre ikke længere på tale. I udredningen fastslås det, at ansvaret for bevaring ligger hos det enkelte museum. KUAS foreslår, at bevaringscentrenes driftstilskud overflyttes til de museer, der var begunstiget af amtstilskudsordningen – også selvom staten nu betaler. De gamle amters tilskud til bevaring fastfryses og dermed også de meget ulige vilkår for bevaring mellem Øst - og Vestdanmark. Bevaringen af den del af vores nationale kulturarv, der befinder sig på de statsanerkendte kulturhistoriske museer, er således stadig afhængig af, hvor i landet den befinder sig – og ikke hvilken historisk værdi den har for Danmark.

Bevaringscenter Øst oplever situationen som helt urimelig. Den ulige fordeling er ikke kun årsag til konkurrenceforvridning bevaringscentrene imellem – men også en skævvridning af det enkelte museums mulighed for at opfylde museumslovens krav om

”pligt til bevaring”. Mange af de sjællandske museer, f.eks. i det gamle Frederiksborg Amt, har ikke haft opbakning fra deres amt til et bevaringscenter. Det betyder, at kun 3 ud af de 18 museer, der er tilknyttet Bevaringscenter Øst kan udløse et statsligt tilskud til bevaring, hvis udredningens anbefalinger iværksættes. De resterende 15 museer i ordningen får ikke andel i de tilskud, deres bevaringscenter får til drift, men må efterfølgende betale den fulde timepris. De 3 begunstigede museer (Roskilde Museum, Køge Museum og Greve Museum) har pt. indvilget i, at det statslige driftstilskud til Bevaringscenter Øst skal komme alle museer til gode. Tilskuddet, der ellers har været øremærket de 3 museer, går til at nedsætte timeprisen for alle 18 museer i ordningen. Om det kan forsætte, hvis statstilskuddet fordeles direkte til de museer, der var begunstiget af amtsmidler, vil vise sig, når udredningens præmisser skal implementeres i den danske museumsverden.

Tilskud til bevaring – skal de øremærkes eller ej?

Hvis bevaringscentrenes driftstilskud tilfalder museerne direkte uden en øremærkning til bevaring, vil der være en risiko for, at niveauet for bevaring af Danmarks kulturarv vil falde. Museerne er økonomisk trængte. De har derfor ikke mange midler til at købe bevaringsydelser på et bevaringscenter uden et driftstilskud. De fleste har heller ikke konserveringsuddannet personale, der kan vurdere museumsgenstandenes bevaringstilstand mht. de mange forskellige materialer, der indgår i samlingerne og de problemer det skaber.

Om museet opfylder sin bevaringsforpligtelse er ikke synligt på kort sigt. Her skriver KUAS godt nok i museumsudredningen, at de løbende vil kontrollere museerne med kvalitetsvurderinger. Dette er dog tvivlsomt, da der i KUAS ikke findes eksperter i museums lovens 5. søjle ”bevaring” – ej heller i de udvalg KUAS har nedsat til at varetage kvalitetsvurderingerne. Det svarer til, at man lader en person, der ikke er uddannet arkæolog vurdere kvaliteten af de arkæologiske udgravninger. Bevaringscenter Øst er bekendt med flere museer, der har magasiner med forhold, der er helt uegnede til opbevaring af kulturarv, på grund af forhold, der er direkte skadelige for museumsgenstandene. Dette skyldes ikke ”ond vilje” – men mangel på ressourcer til at forandre forholdene. Flere af selv samme museer er kvalitetsvurderet af KUAS – uden krav

om, at museumsgenstande skal fjernes fra de magasiner, der nedbryder dem.

Et andet problem ved at fjerne bevaringscentrenes driftstilskud er, at hele grundlaget for bevaringscentre er truet. Det smarte ved et bevaringscenter er, at det rummer mange bevaringsspecialer, med hver sine eksperter. Et bevaringscenter råder over avanceret apparatur, som benyttes i forbindelse med konservering og rådgivning om museale forhold. Personalet arbejder meget på tværs af faggrænser og sparer med hinanden. Bevaringscentre vidensdeler indbyrdes og kan ses som ”et selvbestalt nationalt bevaringsberedskab”. For at kunne servicere de tilknyttede museer bedst, har bevaringscentre i Danmark udviklet sig til effektive enheder, specialiseret specifikt i museumsbevaring. Dette lader sig *ikke* gøre på et enkelt museum, men kun hvis staten bidrager, og der samtidig er mange brugermuseer om at løfte. Bevaringscentre er derfor dybt afhængige af, at de midler, der gives af staten til bevaring, øremærkes til netop dette. Men med den nye museumsudredning vil det være op til museerne selv at vurdere, hvem der skal løse deres bevaringsopgaver – og om midlerne skal anvendes på bevaring.

Hvad mener Bevaringscenter Øst

Bevaringscenter Øst er i realiteten fortalende for, at museerne selv bør kunne vælge, hos hvem de vil købe deres bevaringsydelser, da det er museerne alene, der har bevaringsansvaret. Men det skal understreges, at Bevaringscenter Øst havde forventet, at KUAS i udredningsrapporten ville vise sig stærkere og tage skridtet til en statsanerkendelse af bevaringscentre og dermed give dem lige vilkår. Dette vil ligestille museumslovens søjle ”bevaring” med de øvrige 4 søjler i loven og udligne de meget ulige vilkår museerne har for bevaring på landsplan. Det er få midler, der skal til for at løfte de østdanske statsanerkendte kulturhistoriske museers muligheder for bevaring på samme niveau som i Vestdanmark. Og det er helt urimeligt, at jyske museer kan få bevaringsydelser til en timepris, der ligger under halvdelen af, hvad de østdanske museer betaler for en tilsvarende ydelse – eller ydelser der er helt gratis – betalt via tilskud fra staten.

At de statsanerkendte kulturhistoriske museer får lige vilkår for at bevare deres samlinger på landsplan, lægger KUAS med museumsudredningen

ikke op til. Men eftersom regeringsskiftet har sat det videre arbejde med udredningen i venteposition, kan vi jo håbe, at KUAS vil revurdere sine anbefalinger, udligne bevaringscentrenes driftstilskud og dermed se bort fra de nedlagte amters gamle kulturpolitik – eller endnu bedre; genoverveje muligheden for et nationalt bevaringsvæsen for de statsanerkendte museer. Et samlet bevaringsvæsen til de statsanerkendte museer vil sikre en langt bedre udnyttelse af de specialer, der findes på de enkelte bevaringscentre og en langt større deling – ikke kun af viden – men også apparatur og håndværksmæssige færdigheder. Adgang til et sådant ”væsen” vil give museerne lige vilkår på landsplan og langt bedre muligheder for at opfylde den lovbundne forpligtelse om bevaring. Dette vil sikre bevaringen af Danmarks kulturarv på sigt.

På Bevaringscenter Øst er vi selvfølgelig urolige over, at vi sandsynligvis mister vores driftstilskud. Vi kan dog trøste os med, at vi kun har meget lidt at miste – men potentielt meget at vinde. Vi har længe været dybt afhængige af rekvirerede opgaver som f.eks. arkæologiske bygherrebetalte konserveringsopgaver, private opgaver, forsikringsager og i år vandskadesager. Vi er formentlig tættere på et marked, hvor vilkårene er baseret på en konkurrencesituation end flere af de øvrige bevaringscentre. Det er et marked, der er meget konjunkturafhængigt, hvilket gør Bevaringscenter Øst mere økonomisk følsomt, da vi ikke er statsstøttet i samme grad som vores ”konkurrenter”.

Det er i sidste ende statsanerkendte museer og den østdanske kulturarv, der kommer til at bøde for, at KUAS i udredningen ikke ønsker et nationalt bevaringsvæsen, men fastholder den skæve fordeling af statstilskuddene til bevaring mellem Øst- og Vestdanmark. Økonomien følger på ingen måde hverken udbredelsen af museer i Danmark – eller demografien og skatteydere for den sags skyld. Man kan spørge sig selv, om det er rimeligt, at de østdanske museers mulighed for bevaring af deres kulturarv nedprioriteres på denne måde? Er kulturarven i Vestdanmark således vigtigere at bevare end kulturarven i Østdanmark?